Originalni naučni rad
UDK:316.6:615.851.1-053.6
DOI:10.7251/ZND2601103M

OSNAŽIVANJE PORODICE U PREVENCIJI RIZIČNIH PONAŠANJA ADOLESCENATA KROZ PRIMJENU TRANSAKCIONE ANALIZE

Prof. dr Tatjana Marić,[30]
Univerzitet u Banjoj Luci
Prirodno-matematički fakultet

Apstrakt**:** *Porodica predstavlja ključni zaštitni faktor u prevenciji rizičnih ponašanja kod adolescenata, ali empirijski podaci o specifičnim mehanizmima djelovanja ostaju nedovoljno istraženi. Cilj ovog istraživanja bio je ispitati povezanost između roditeljske svjesnosti zasnovane na transakcionoj analizi i rizičnih ponašanja kod adolescenata. Istraživanje je zasnovano na metodologiji koja integriše kvantitativne i kvalitativne tehnike prikupljanja i analize podataka. Uzorak je obuhvatio 128 roditelja srednjoškolaca uzrasta od 15 do 18 godina iz Republike Srpske. Podaci su prikupljeni putem upitnika roditeljske svjesnosti iz perspektive transakcione analize, upitnika rizičnih ponašanja adolescenata i upitnika porodične kohezije, dok je kvalitativna komponenta obuhvatila polustrukturisane intervjue sa roditeljima. Rezultati pokazuju negativnu korelaciju između roditeljske svjesnosti o sopstvenim ego-stanjima i rizičnih ponašanja adolescenata. Roditelji koji funkcionišu iz OK-OK životne pozicije imaju djecu sa značajno manje rizičnih ponašanja u poređenju sa roditeljima u drugim pozicijama. Transakcionoanalitički faktori (svjesnost o ego-stanjima, OK pozicija i dozvole) objasnili su 41% varijanse rizičnih ponašanja adolescenata u poređenju s modelom koji je sadržavao samo demografske varijable. Kvalitativna analiza otkriva četiri glavne teme: buđenje roditeljske svjesnosti, pomjeranje ka OK-OK poziciji, davanje novih dozvola i vidljive promjene u ponašanju djece. Nalazi sugerišu da primjena transakcione analize može osnažiti porodične resurse za prevenciju rizičnih ponašanja kod adolescenata.*

Ključne riječi*: adolescenti, osnaživanje porodice, rizična ponašanja, roditeljska svjesnost, transakciona analiza, zaštitni faktori.*

Uvod

Rizična ponašanja adolescenata predstavljaju rastući problem u Bosni i Hercegovini i široj regiji. Prema podacima ESPAD istraživanja sprovedenog u Bosni i Hercegovini i 36 drugih evropskih zemalja, značajan udio adolescenata uzrasta 15–16 godina izvještava o konzumiranju alkohola i pušenju cigareta (ESPAD Group, 2025), dok vršnjačko nasilje ostaje prisutan problem među mladima u regionu (Ajduković, Rajhvajn Bulat & Sušac, 2018). Porodica se pri tome često identifikuje kao najvažniji zaštitni faktor, pri čemu kvalitetniji porodični odnosi u pravilu djeluju kao negativni prediktori rizičnih ponašanja kod mladih (Mihić, et al., 2022). Međutim, većina istraživanja fokusira se na strukturalne karakteristike porodice ili opšte roditeljske stilove, zanemarujući specifične psihodinamske procese roditeljsko-dječjih odnosa koji djeluju kao zaštitni mehanizmi u odnosima.

[30] tatjana.maric@pmf.unibl.org

Transakciona analiza (TA), kao sistemska teorija ličnosti i model psihoterapije koju je razvio Erik Berne (1961), nudi jedinstvenu perspektivu za razumijevanje roditeljstva kroz koncepte ego-stanja, životnog skripta, životnih pozicija i relacijskih potreba (Bern, 2021). Za razliku od tradicionalnih modela roditeljskih stilova, TA omogućava razumijevanje kako roditelji nesvjesno prenose transgeneracijske skriptne obrasce (Noriega Gayol, 2004; Berne, 2019), te kako svjesnost o sopstvenim automatskim reakcijama može prekinuti te disfunkcionalne cikluse i omogućiti autonomno roditeljstvo (Stjuart & Džoins, 2011; Goulding & Goulding, 1979). Tri ključna TA konstrukta posebno su relevantna za razumijevanje zaštitnih faktora u porodici. Model ego-stanja u strukturalnom smislu razlikuje tri stanja: Roditeljsko (usvojena uvjerenja i briga), Odraslo (racionalno procesiranje ovdje i sada) i Dijete (emocije, potrebe, kreativnost). U funkcionalnoj analizi, Roditeljsko se dijeli na Kritičko i Njegujuće, a Dijete na Slobodno i Adaptirano (Stjuart & Džoins, 2011). Roditelji koji predominantno funkcionišu iz Kritičkog Roditeljskog ili Adaptiranog Djeteta pokazuju manju fleksibilnost i responzivnost u interakciji sa djecom, budući da te funkcije odražavaju automatske, skriptom određene obrasce reagovanja (Vidouson, 2011). Roditeljska svjesnost o sopstvenim ego-stanjima omogućava svjesnu regulaciju ponašanja i izbor funkcionalnog odgovora iz Odraslog ego-stanja, što je od ključnog značaja za kvalitet roditeljsko-dječjeg odnosa. Koncept životnih pozicija, koji je operacionalizovao Ernst (1971), nudi okvir za razumijevanje relacijskih obrazaca: pozicija „Ja sam OK - Ti si OK“ predstavlja temelj zdravih, recipročnih odnosa u kojima roditelji modeliraju samoprihvatanje i prihvatanje drugih, čime pomažu adolescentima da razviju zdravu samopercepciju i otpornost na negativne vršnjačke uticaje. Teorija životnog skripta (Berne, 2019) naglašava ulogu roditeljskih poruka u oblikovanju dječjeg razvoja, „zabrane“, kao što su: „Ne budi dijete“, „Ne budi važan“ ili „Ne vjeruj“ mogu ograničiti autonomiju i samopouzdanje, a „dozvole“ poput „Sigurno je biti autentičan“ ili „Možeš se osloniti na druge“ podržavaju zdrav razvoj ličnosti (Goulding i Goulding, 1979).

Uprkos bogatoj teorijskoj osnovi, empirijska istraživanja koja povezuju TA konstrukte sa rizičnim ponašanjima adolescenata su izuzetno rijetka. Većina dosadašnjih studija je kvalitativne prirode ili se zasniva na kliničkim studijama slučaja (Vidouson, 2011), dok nedostaju kvantitativni podaci o tome da li i u kojoj mjeri roditeljska svjesnost zasnovana na TA konstruktima djeluje kao protektivni faktor. Stoga je cilj ovog pilot istraživanja bio ispitati povezanost između roditeljske svjesnosti zasnovane na TA i rizičnih ponašanja kod adolescenata. Postavljene su četiri specifične hipoteze: a) viša roditeljska svjesnost o sopstvenim ego-stanjima negativno korelira sa rizičnim ponašanjima adolescenata; b) roditelji koji funkcionišu iz OK-OK pozicije imaju adolescente sa manje rizičnih ponašanja; c) prisustvo roditeljskih „dozvola“ negativno korelira sa antisocijalnim ponašanjem djece; i d) roditeljska svjesnost, OK pozicija i dozvole imaju inkrementalnu prediktivnu vrijednost za rizična ponašanja u odnosu na demografske faktore.

Metod

Korišćen je metodološki pristup u kojem su kvantitativni i kvalitativni podaci prikupljeni paralelno i integrisani u fazi interpretacije. Ovaj pristup omogućava upoređivanje rezultata istraživanja i dublje razumijevanje ispitivanog fenomena. Kvantitativna komponenta obuhvatila je uzorak od 128 roditelja (84,4% majki, 15,6% očeva) adolescenata uzrasta 15-18 godina (M = 16,4, SD = 1,0) iz urbanih i ruralnih područja Republike Srpske. Roditelji su birani kroz pedagoško-psihološke službe srednjih škola, radionice svjesnog roditeljstva i online pozive u roditeljskim grupama. Kriterijum za uključivanje bio je da imaju barem jedno dijete uzrasta 15-18 godina koje živi sa njima. Karakteristike uzorka ukazuju na raznovrsnost u pogledu obrazovanja i strukture porodice: 62,5% roditelja ima visoko obrazovanje, 71,1% živi u potpunoj porodici, a prosječan socioekonomski status procijenjen je kao srednji (M = 3,2 na skali 1-5). Iz kvantitativnog uzorka, 12 roditelja (10 majki, 2 oca) pristalo je

na polustrukturisani intervju. pri čemu je primijenjeno namjerno uzorkovanje, odabrani su roditelji s visokim (N = 6) i niskim (N = 6) rezultatima na skali roditeljske svjesnosti kako bi se omogućila maksimalna varijacija iskustava i usporedba između grupa. U istraživanju su korišćena četiri instrumenta. Upitnik roditeljske svjesnosti iz TA perspektive (RAS-TA) konstruisan je za potrebe ovog istraživanja na osnovu TA teorije (Berne, 2021; Stjuart & Džoins, 2011). Upitnik sadrži 35 stavki grupisanih u tri subskale: Svjesnost o ego-stanjima (15 stavki, α = ,87), OK pozicija (10 stavki, α = ,83) i Dozvole i zabrane (10 stavki, α = ,81), sa odgovorima na Likertovoj skali od 1 do 5. Konfirmatorna faktorska analiza potvrdila je prihvatljivu trofaktorsku strukturu upitnika. Upitnik rizičnih ponašanja adolescenata (RPA-R) adaptirana je verzija Youth Risk Behavior Survey (CDC, 2023) prilagođena za roditeljsku procjenu, sa 20 stavki u pet domena (Cronbach α = ,89). Porodična kohezija mjerena je skraćenom verzijom FACES IV instrumenta (Priest et al., 2020; Olson, 2011) sa 10 stavki (α = ,82). Polustrukturisani intervjui je trajao 45–60 minuta i pokrivali su iskustvo roditeljstva, prepoznavanje sopstvenih obrazaca reagovanja, uticaj TA koncepata i uočene promjene kod djece.

Kvantitativni podaci prikupljeni su online tokom februara i marta 2026. godine, dok su intervjui sprovedeni tokom marta 2026. godine, lično (N = 7) i putem video platforme (N = 5). Kvantitativna analiza sprovedena je u JASP programu, uključujući deskriptivne analize, Pearsonove korelacije, t-testove i hijerarhijsku multiplu regresiju. Kvalitativna analiza sprovedena je primjenom tematske analize (Braun i Clarke, 2006), a kodiranje transkripta intervjua vršeno je sistematično i nezavisno.

Rezultati

Kao što Tabela 1 pokazuje, prosječan nivo roditeljske svjesnosti o ego-stanjima bio je umjeren (M = 3,42), sa OK pozicijom nešto višom (M = 3,61). Rizična ponašanja adolescenata bila su relativno niska (M = 2,14), što je očekivano s obzirom na prigodan uzorak. Sve tri dimenzije roditeljske svjesnosti značajno su negativno korelirale sa rizičnim ponašanjima, pri čemu je najjača povezanost za OK poziciju (r = -,52, p < ,001). Porodična kohezija je pozitivno povezana sa svim dimenzijama roditeljske svjesnosti i negativno sa rizičnim ponašanjima, što potvrđuje integritet korišćenih konstrukata. Pearsonova korelacija pokazuje značajnu negativnu povezanost između roditeljske svjesnosti o sopstvenim ego-stanjima i rizičnih ponašanja adolescenata (r = -,48, p < ,001), čime je prva hipoteza potvrđena. Prema kriterijumima, ova korelacija je umjerene do visoke jačine i ukazuje da roditelji sa višim nivoom svjesnosti o sopstvenim ego-stanjima imaju djecu koja pokazuju manje rizičnih ponašanja.

Tabela 1. *Deskriptivna statistika i korelacije između varijabli*

Varijabla	*M*	*SD*	1	2	3	4	5
1. Svjesnost o ego-stanjima	3,42	0,68	-				
2. OK pozicija	3,61	0,74	,62***	-			
3. Dozvole	3,28	0,71	,58***	,54***	-		
4. Rizična ponašanja	2,14	0,82	-,48***	-,52***	-,44***	-	
5. Porodična kohezija	3,87	0,66	,41***	,46***	,39***	-,38***	-

*Napomena. ***p < ,001*

Za testiranje druge hipoteze, roditelji su podijeljeni na osnovu medijane OK pozicije u dvije grupe. T-test za nezavisne uzorke pokazao je značajnu razliku u rizičnim ponašanjima adolescenata ($t = 4,23$, $p < ,001$, Cohen's $d = 0,75$). Veličina efekta ($d = 0,75$) je visoka po standardnim kriterijumima, što sugeriše da je razlika između roditelja u OK-OK i ostalim pozicijama ne samo statistički značajna već i praktično relevantna. Roditelji sa visokom OK pozicijom imaju djecu sa značajno manje rizičnih ponašanja ($M = 1,82$, $SD = 0,71$) u poređenju sa roditeljima sa niskom OK pozicijom ($M = 2,46$, $SD = 0,84$). Korelacija između roditeljskih dozvola i antisocijalnog ponašanja u školi bila je negativna i značajna ($r = -,51$, $p < ,001$), čime je potvrđena i treća hipoteza.

Za testiranje četvrte hipoteze sprovedena je hijerarhijska multipla regresija sa rizičnim ponašanjima kao zavisnom varijablom, čiji su rezultati prikazani u Tabeli 2.

Tabela 2. *Predviđanje rizičnih ponašanja adolescenata*

Prediktor	Korak 1 β	Korak 2 β
Korak 1: Demografski faktori		
Uzrast djeteta	,18*	,11
Pol djeteta	,22*	,15
Obrazovanje roditelja	-,14	-,08
Struktura porodice	-,19*	-,12
Korak 2: TA faktori		
Svjesnost o ego-stanjima		-,26**
OK pozicija		-,31***
Dozvole		-,18*
R^2	,14***	,55***
ΔR^2		,41***

*Napomena. *p < ,05, **p < ,01, ***p < ,001*

Kao što Tabela 2 pokazuje, demografski faktori objašnjavaju 14% varijanse rizičnih ponašanja. Dodavanje TA faktora u drugom koraku povećava objašnjenu varijansu na 55%, sa promjenom od 41%. Sva tri TA faktora su jedinstveni prediktori, pri čemu OK pozicija ima najjači efekat ($\beta = -,31$). Četvrta hipoteza je time potvrđena. Ovaj nalaz je posebno značajan jer ukazuje da psihodinamski procesi u roditeljsko-dječjem odnosu, operacionalizovani kroz TA konstrukte, objašnjavaju znatno više varijanse rizičnih ponašanja od strukturalnih obilježja porodice, dvostruko više od demografskog modela. Praktično, to znači da je za preventivni rad podjednako ili čak važnije raditi na roditeljskoj svjesnosti i životnoj poziciji nego na promjeni vanjske strukture porodice ili socioekonomskih faktora.

Tematskom analizom intervjua identifikovane su četiri glavne teme koje elaboriraju kvantitativne nalaze. Većina roditelja opisuje proces „buđenja" kada počnu prepoznavati sopstvene automatske reakcije. Jedna majka (43 godine) opisuje: *„Shvatila sam da kad sam pod stresom, postajem kao moja majka, oštra ikritična. Nisam to htjela, ali je izlazilo automatski. Kad sam počela da prepoznajem taj glas, mogla sam da ga zaustavim prije nego što izgovorim nešto što će povrijediti sina."* Roditelji sa višom svjesnošću opisuju kapacitet „pauziranja" prije reagovanja, što im omogućava izbor funkcionalnog odgovora umjesto automatskog. Druga tema odnosila se na transformaciju životne pozicije, te prelazak iz stanja samokritike i krivice ka prihvatanju sebe kao „dovoljno dobrih" roditelja. Jedan otac (38 godina) kaže: *„Uvijek sam mislio da moram biti savršen roditelj. Svaka greška me je ubijala u pojam. Kad sam razumio koncept Ja sam OK, bilo je kao da sam skinuo teret. Ako sam ja*

OK sa svojim nesavršenstvima, moj sin može biti OK sa svojim.“ Treća tema otkriva kako osvješćivanje vlastitih zabrana („Ne budi dijete“, „Budi jak“, „Ugađaj“) omogućava davanje novih dozvola svojoj djeci. Majka tinejdžerke (16 godina) objašnjava: *„Odrasla sam uz: Ne plači, budi jaka. Shvatila sam da to prenosim na ćerku. Ne dozvoljavam joj da pokaže ranjivost. Sad joj eksplicitno kažem: Sigurno je osjećati sve emocije, ja sam tu. I vidim razliku. Više mi se otvara.“* Konačno, roditelji izvještavaju o konkretnim promjenama kod djece: bolja komunikacija, manje konflikata, bolje ponašanje u školi i veća spremnost da dijele probleme, naglašavajući pri tome da promjene dolaze postepeno.

Diskusija

Ovo istraživanje pruža empirijsku podršku vezi između roditeljske svjesnosti zasnovane na transakcionoj analizi i rizičnih ponašanja adolescenata. Nalazi potvrđuju sve četiri hipoteze i sugerišu da TA konstrukti nude operacionalizovane zaštitne faktore za prevenciju rizičnih ponašanja u adolescenciji. Negativna korelacija između roditeljske svjesnosti o sopstvenim ego-stanjima i rizičnih ponašanja adolescenata konzistentna je sa TA teorijom koja naglašava svjesnost kao temeljnu komponentu autonomije i ključni mehanizam za prekid automatskih, disfunkcionalnih obrazaca reagovanja (Stjuart & Džoins, 2011). Kvalitativni nalazi dodatno ilustruju ovaj mehanizam: roditelji koji prepoznaju kada reaguju iz Kritičkog Roditeljskog ili Adaptiranog Djeteta mogu pauzirati i svjesno birati funkcionalan odgovor iz Odraslog ego-stanja (Vidouson, 2011). Ovaj kapacitet za svjesnu regulaciju modelira adolescentima važnu vještinu samoregulacije, roditeljska emocionalna regulacija direktno je povezana sa prilagođavanjem djece (Zimmer-Gembeck et al., 2022), a samoregulacija se dosljedno prepoznaje kao ključni protektivni faktor protiv rizičnih i antisocijalnih ponašanja u adolescenciji (Li et al., 2019; Robson et al., 2020).

Nalaz da roditelji u OK-OK poziciji imaju djecu sa značajno manje rizičnih ponašanja podržava teoriju da životne pozicije oblikuju relacijske obrasce (Ernst, 1971). Roditelji koji prihvataju sebe kao „dovoljno dobre“ umjesto savršene ne samo da modeliraju zdravo samoprihvatanje već kreiraju bezbjednu osnovu iz koje adolescenti mogu istraživati autonomiju bez straha od odbacivanja. Kvalitativni nalazi pokazuju da transformacija od krivice ka saosjećanju omogućava roditeljima autentičnost koja podstiče adolescente da razviju realističan selfkoncept, što djeluje zaštitno protiv rizičnih ponašanja koja često proizlaze iz potrebe za validacijom ili bijega od samokritike. Povezanost roditeljskih dozvola sa manje antisocijalnog ponašanja podržava teoriju životnog skripta koja naglašava ulogu ranog „programiranja“ u oblikovanju ponašanja (Berne, 2019; Goulding i Goulding, 1979). Kvalitativni nalazi ilustruju kako eksplicitne dozvole („Možeš da griješiš i da budeš OK“, „Sigurno je biti autentičan“) omogućavaju adolescentima da razviju unutrašnju sigurnost koja smanjuje potrebu za rizičnim ponašanjima kao oblikom bunta ili traženja identiteta.

Posebno je značajan nalaz da TA faktori objašnjavaju dodatnih 41% varijanse rizičnih ponašanja u odnosu na demografske faktore, koji sugerišu da psihodinamski procesi unutar porodice mogu biti važniji od strukturalnih karakteristika. Ovo je od praktičnog značaja za preventivne programe jer fokusiranje na povećanje roditeljske svjesnosti može biti efikasnije od pokušaja promjene porodične strukture ili socioekonomskog statusa, faktora koji su često otporni na intervencije. Kombinovani metodološki pristup omogućio je sveobuhvatnije sagledavanje problema istraživanja, tako što nam kvantitativni podaci pokazuju „šta“ (jaka povezanost između TA faktora i rizičnih ponašanja), kvalitativni podaci objašnjavaju „kako“ i „zašto“. Na primjer, statistički nalaz da OK pozicija predviđa manje rizičnih ponašanja dobija dublji smisao kroz priču roditelja o transformaciji od samokritike ka samoprihvatanju i kako ta promjena stvara bezbijedno okruženje u kojem adolescent može biti autentičan. Rezultati imaju direktne implikacije za praksu. Za preventivne programe, retultati istraživanja sugerišu da programi osnaživanja porodice zasnovani na TA mogu biti efektivan pristup primarnoj prevenciji. Za pedagoge i psihologe u školama, TA pruža operacionalizovane konstrukte

koje stručnjaci mogu koristiti u radu sa roditeljima putem radionica koje pomažu roditeljima da identifikuju sopstvena ego-stanja, osvijeste transgeneracijske zabrane i razviju OK-OK poziciju. Za psihoterapeutski rad, nalazi podržavaju važnost rada sa roditeljskom svjesnošću kao putanjom ka promjeni porodičnog sistema.

Nekoliko ograničenja treba imati na umu pri interpretaciji nalaza. Prigodan uzorak ograničava generalizovanost rezultata. Roditeljska svjesnost i procjena rizičnih ponašanja zasnovani su na samoizvještavanju roditelja, što može uključivati socijalno poželjne odgovore. Posebno je važno napomenuti da je upitnik rizičnih ponašanja adolescenata (RPA-R) baziran na adaptaciji instrumenta namijenjenog direktnoj samoprocjeni adolescenata, a ne roditeljskom izvještavanju, što uvodi rizik od pristrasnosti jer roditelji često nemaju potpun uvid u rizična ponašanja djece, naročito u domenu vršnjačkih odnosa i supstanci. Buduća istraživanja trebalo bi uključiti i direktnu samoprocjenu adolescenata kako bi se provjerila konvergentna valjanost roditeljskih procjena. Longitudinalne studije i eksperimentalna istraživanja neophodni su za utvrđivanje kauzalnih odnosa. Buduća istraživanja trebaju uključiti slučajan uzorak i longitudinalno praćenje razvoja roditeljske svjesnosti i ishoda kod adolescenata tokom vremena.

Zaključak

Ovo istraživanje pruža empirijsku podršku da roditeljska svjesnost zasnovana na transakcionoj analizi djeluje kao protektivni faktor protiv rizičnih ponašanja adolescenata. Nalazi pokazuju da roditelji sa višom svjesnošću o sopstvenim ego-stanjima, koji funkcionišu iz OK-OK pozicije i koji daju dozvole umjesto zabrana, imaju adolescente sa značajno manje rizičnih ponašanja. Visok doprinos TA faktora sugeriše da roditeljska svjesnost, životna pozicija i dozvole predstavljaju praktično relevantne ciljeve preventivnih intervencija. Kvalitativni nalazi pružaju uvid u mehanizme djelovanja: roditeljska svjesnost omogućava prekid automatskih obrazaca, OK pozicija kreira bezbijedno okruženje za autentičnost, a nove dozvole omogućavaju adolescentima autonomiju bez rizika. Transakciona analiza nudi operacionalizovane konstrukte koji mogu transformisati apstraktan koncept „osnaživanja porodice“ u konkretne, mjerljive dimenzije. Dok su potrebna dalja istraživanja, ovi rezultati istraživanja sugerišu da investiranje u roditeljsku svjesnost može biti moćna strategija primarne prevencije koja adresira uzroke, a ne samo simptome rizičnih ponašanja kod mladih. Vrijeme je da se pored dijagnostike problema u ponašanju mladih, u centar pažnje stave i roditeljski resursi koji mogu biti osnaženi kako bi djelovali preventivno. Razvoj i evaluacija preventivnih programa zasnovanih na TA predstavlja obećavajući pravac za unapređenje porodičnih resursa i smanjenje rizičnih ponašanja u adolescentskoj populaciji.

Literatura

Ajduković, M., Rajhvajn Bulat, L., & Sušac, N. (2018). The internalising and externalising problems of adolescents in Croatia: Socio-demographic and family victimisation factors. *International Journal of Social Welfare, 27*(1), 88–100. https://doi.org/10.1111/ijsw.12284

Berne, E. (2021). *Transakciona analiza u psihoterapiji.* Nova Knjiga.

Berne, E. (2019). *Šta kažeš poslije zdravo?* Nova knjiga.

Braun, V., & Clarke, V. (2006). Using thematic analysis in psychology. *Qualitative Research in Psychology, 3*(2), 77–101. https://doi.org/10.1191/1478088706qp063oa

Centers for Disease Control and Prevention. (2023). Youth Risk Behavior Survey. https://www.cdc.gov/yrbs

Ernst, F. H. (1971). The OK corral: The grid for get-on-with. *Transactional Analysis Journal, 1*(4), 33–42. https://doi.org/10.1177/036215377100100409

ESPAD Group. (2025). Key findings from the 2024 European School Survey Project on Alcohol and Other Drugs (ESPAD). European Union Drugs Agency.

Goulding, M. M., & Goulding, R. L. (1997). *Changing Lives Through Redecision Therapy*. Grove Press.

Li, J. B., Willems, Y. E., Stok, F. M., Deković, M., Bartels, M., & Finkenauer, C. (2019). Parenting and Self-control Across Early to Late Adolescence: A Three-Level Meta-Analysis. *Perspectives on Psychological Science, 14*(6), 967–1005. https://doi.org/10.1177/1745691619863046

Mihić, J., Skinner, M., Novak, M., Ferić, M., & Kranželić, V. (2022). The importance of family and school protective factors in preventing the risk behaviors of youth. *International Journal of Environmental Research and Public Health, 19*(3), 1630. https://doi.org/10.3390/ijerph19031630

Noriega Gayol, G. (2004). *Codependence: A Transgenerational Script. Transactional Analysis Journal, 34*(4), 312–322. https://doi.org/10.1177/036215370403400404

Olson, D. H. (2011). FACES IV and the Circumplex Model: Validation Sstudy. *Journal of Marital and Family Therapy, 37*(1), 64–80. https://doi.org/10.1111/j.1752-0606.2009.00175.x

Priest, J. B., Parker, E. O., Hiefner, A., Woods, S. B., & Roberson, P. N. E. (2020). The development and validation of the FACES-IV-SF. *Journal of Marital and Family Therapy, 46*(4), 674–686. https://doi.org/10.1111/jmft.12423

Robson, D. A., Allen, M. S., & Howard, S. J. (2020). Self-regulation in childhood as a predictor of future outcomes: A meta-analytic review. *Psychological Bulletin, 146*(4), 324–354. https://doi.org/10.1037/bul0000227

Stjuart, I., & Džoins, V. (2011). *Savremena transakciona analiza*. Novi Sad: Psihopolis Institut.

Vidouson, M. (2011). *Transakciona analiza: 100 ključnih ideja i tehnika.* Novi Sad: Psihopolis Institut.

Zimmer-Gembeck, M. J., Rudolph, J., Kerin, J., & Bohadana-Brown, G. (2022). Parent emotional regulation: A meta-analytic review of its association with parenting and child adjustment. *International Journal of Behavioral Development, 46*(1), 63–82. https://doi.org/10.1177/01650254211051086

FAMILY EMPOWERMENT IN THE PREVENTION OF ADOLESCENT RISK BEHAVIORS THROUGH THE APPLICATION OF TRANSACTIONAL ANALYSIS

Dr Tatjana Marić, associate professor
University of Banja Luka
Faculty of Natural Sciences and Mathematics

Abstract: *Family represents a key protective factor in the prevention of adolescent risk behaviors, but empirical data on the specific mechanisms of action remain insufficiently explored. The aim of this study was to examine the relationship between parental awareness based on transactional analysis and adolescent risk behaviors. The study employed a methodology integrating quantitative and qualitative data collection and analysis techniques. The sample consisted of 128 parents of secondary school students aged 15 to 18 from the Republic of Srpska. Data were collected using a parental awareness questionnaire from a transactional analysis perspective, an adolescent risk behavior questionnaire, and a family cohesion scale, while the qualitative component comprised semi-structured interviews with parents. Results indicate a negative correlation between parental awareness of ego states and adolescent risk behaviors. Parents functioning from the OK-OK life position have children with significantly fewer risk behaviors compared to parents in other positions. Transactional analysis factors (ego state awareness, OK position, and permissions) accounted for 41% of the variance in adolescent risk behaviors beyond a model containing only demographic variables. Qualitative analysis revealed four main themes: awakening of parental awareness, a shift toward the OK-OK position, granting new permissions, and visible changes in children's behavior. Findings suggest that the application of transactional analysis can strengthen family resources for the prevention of adolescent risk behaviors.*

Keywords: *adolescents, family empowerment, protective factors, risk behaviors, transactional analysis.*